

Ei, mazo bērniņ! Baltgalvīt, pagriezies pret mani! Kā tevi sauc? Pastāsti man!

Ak tu esi meitenīte!
Bāliņa gan...
Un tāda sīciņa...
Abas stāvam. Skatāties viena uz otru.
Pavisam tuvu viena otrai.
Starpā tikai septiņdesmit trīs gadi.

Uz virtuves galda šķīvis.
Jā, bet kas tur iekšā?
Izstiepjos.
Ar pirkstiem pieķeros galda malai.
Vēl, vēl...
Nē, tomēr nevar redzēt, kas tur iekšā.

Tad pārsteigums mani priecīgi satrauc.
Es taču redzu!
Visus traukus uz galda un kas tiem iekšā.
Kā tad tā!
Pēkšņi, bez stiepšanās.

Ja ar pirkstu pavelk pa spožu virsmu, tad krējuma krāsas valnītis abpus pirkstam sabiezinās un sāk tecēt lejā. Pretī var pašaut pirkstu, pavilkt vēl citu vadziņu.

Lejā tecētājs nu apstājas un domā.
Domā, domā, kļūst biezāks, apaļāks, resnāks.
Re, tek atkal lejā. Pavilksim vēl...

Mani sabaida mātes niknais uzbļāviens: – Mīļā saulīt, nu saki tu vienam cilvēkam...

Māte krāsoja virtuves skapīti ar eļļas krāsu... Jau beidza darbu, kad es otrā pusē sadomāju pavingrināties glezniecībā.

Mellužos māte irēja istabiņu kādā vasarnīcā Kanāla ielā. Es varēju reizēm spēlēties gluži viena vairākas stundas. Gan istabā, gan pagalmā. Mātei tas bija pa prātam, viņa daudz tamborēja un izšuva.

Vienā tādā reizē es cītīgi strādāju. Lasiju ogas no krūmiem groziņā. Ogu bija daudz. Lielākas, mazākas, augstāk, zemāk. Dažas pat grūti noraut, tik augstu paaugušās, stiepies vai pušu. Te dzirdu, lielle klaigā: – Šito bērnu, nu saki tu vienam cilvēkam, viss pagalam... Pagalam...

Pēriens.

Izrādās, es biju pamatīgi un ļoti akurāti nolasījusi saimnieces dālijām visus pumpurus. Līdz pašam pēdējam. Diemžēl.

Lielie bija satraukušies, nāca un gāja radi. Mātei turklāt piemētās smaga angīna. Mani vairs neuzmanīja. Es nokāpu pagalmā viena pati. Tur bija uzradusies sveša meitene, kura nemācēja runāt. Sētas bērni stāvēja viņai apkārt, jautāja, jautāja, bet viņa neko neatbildēja. Prasi, ko gribi.

Te atvērās ielas mājas otrā stāva saimnieku logs, vēl neredzēta sievietē izbāza galvu un dikti skaļā balsī sauca: “Gaļā! Gaļā!”

Svešā meitene nu apcirtās un tūdaļ aizskrēja. Mums, bērniem, sanāca lielle smieklī.

Rīgas simts dzīvokļu strādnieku nama pusaudži skraidīja savās gaitās. Viena meitene bija nospērusi tēvam papirosus. Tos mēs salidām krūmos smēķēt.

Briesmīgi draņķīgi – kā lielle to var izturēt!

Pāri mums kauca nez kādi tur šāviņi.

Krievi jau esot Juglā, bet vācieši vēl Pārdaugavā.

Netālu no mums, Gaisa tilta tuvumā, dega vācu uzspridzinātā maizes fabrika. Tupējām, pipējām, spriedām, ka tas tā dikti jocīgi, viens vīrs, sīrupu smeldams, esot iekritis baļļā un noslīcis saldā sīrupā. Bet caur krūmiem redzējām, kā mūsu mājas cilvēki stiepj malku, kūdru, tukšus katlus, traukus no tuvējā vācu virsnieku sievu dzemdību nama Krišjāņa Barona ielā. Tikmēr mēs klepojām un splanājamies. Pipējām krūmos.

Tad... skrienu augšā, dzīvoklī jau pie durvīm dīvainā smaka. Kuš, kuš – māte mani sagrabj, krata pirkstu, velk līdz istabā, rāda... Uii!

Zem vecāku divguļamās gultas pagāzušies divi karavīri, šaujāmie lai rokās, kājas smagajos zābakos līdz istabas vidum. Guļ un krāc.

Tēvs uzvedis divus, māte vēlāk čukstot man stāsta, lai padzēras, bet šie izvilkuši savu dzeramo no maisa, padzēruši un nolūzuši.

Ak Dievs, kaut nu viss pa labam sanāktu. Sarkanā armija Rīgā. Tēvs
6 | mūs abas aizsūta prom pie kaimiņiem, maz kas var gadīties pa miegam,

sāks vēl šaudīties, ko tu zini, domāt tā negribas, bet ir jau dzirdēts... šis tas briesmīgs.

Vienu brīdi bija kaut kāds trakums ar maizi. Tas pats "ķieģelis" milzu dārgs, un nevar dabūt. Atceros, tirgū māte noliek man pie kājām pilno iepirkumu grozu, bet maizi iespīž stingri padusē.

Stāvi, turi un pagaidi, es tūlīt būšu atpakaļ, aizmirsu... nekur neej... Stāvu un gaidu arī.

Man pienāk divas sievietes, kaut ko runā, prasa, pat nesaprotu, ko īsti. Krieviski.

Tad viņas grābj mani aiz rokām un velk sev līdzī. Sajūtu, ka pretošanās te pilnīgi neiespējama. Mani aizveda netālu aiz Vidzemes tirgus Matīsa ielā uz bērnu istabu.

Es kā mēma. Mute sausa.

Aiz šausmām nezinu, kā mani sauc un kur dzīvoju. Tolaik šādas tādas runas par īpašām varasiestādēm un pagrabiem ģimenēs jau figurēja.

Pratinātājas stāv man apkārt, es sēžu, bet galvā pilnīgs tukšums. Pat neraudu. Tirpst kājas, mute galīgi sausa.

Ieskrien māte. Tirgū cilvēki redzējuši, izstāstījuši, kas un kur. Māte sabļauj virsū tām sievietēm pavisam drosmīgi. Esmu brīva, eju līdzī mātei, bet vardarbīgās netaisnības iespējas sajūta mani nepamet vairs nekad.

Labi, ka bērnam krītamā kaite nepiemetās, māte mājās saka tēvam.

Sienasavižu slimība pamatskolā patērēja manus krāsu zīmuļus, pie viena trenēja roku. Pagalma meiteni Asju vecāki vedīšot uz Rīgas daiļamatniecības vidusskolu pierakstīt mācībām. Tur maksājot stipendiju, dodot naudu.

Ko? Stipendiju? Naudu?

Es arī gribu naudu, es arī iešu.

Eju pierakstīties. Kancelejā vecāka sieviete prasa, kurā nodaļā tad es gribot.

Kurā nodaļā? Es nezinu neko par nodaļām. Viņa skaita nodaļas. Rokdarbi... Nē, nē, tā ir tamborēšana, ko māte... Tad šūšanas... Nē, šūt gan man nepatīk, nu nemaz. Tēlniecības... Nevarēšu, tie ir lielie kapakmeņi. Un keramikas? Ahā, tas ir porcelāns ar krāsainām bildītēm, to gan varētu izmēģināt.

Svētīts tas brīdis un tā pacietīgā sieviete!

Iestājpārbaudījumos jāglezno klusā daba akvarelī. Man tādu krāsu pat nav, es nemāku. Krāsoju ar saviem zīmuļiem. Izrādās viena pati es tāda. Palaikam pienāk lielie skatīties, laikam skolotāji.

Vēlāk man saka – vairāk tev eksāmeni nav jāliek.

Kā tad tā, vēl vēsture, latviešu valoda un... es gribu...

Tu esi beigusi pamatskolu kā teicamniece, man saka.

Un tad es esmu iekšā.

Tajā brīdī gan nezinu, ka te sāksies grūtā, skaistā un ilgā aizraušanās... keramika visam manam mūžam. Māli. Un tajā brīdī arī nezinu, ka gaiteni te garām man kopā ar citiem staigās mans vīrs.

Un nu sākās... Ne tuvu tā, kā likās.

Iešu, darīšu, viss būs. Skaistas bildes taisīšu. Nekā...

Daiļamatniecības vidusskola bija Skolas ielā 11, pagalmā, piecstāvu ēkā, starp citām daudzstāvu mājām.

Porcelāns? Nē, no porcelāna ne smakas. Māli. Tikai māli. Līdz tam es mālus pat rokās nebiju turējusi. Un sākās viss ar pašu mālu sagatavošanu darbam.

Pagrabā bija tāds tumšais bunkurs ar maziņu lodziņu, caur kuru varēja pagalmā atvesto rakto mālu vezumu iešķipelēt šai bunkurā. Nu vajadzēja kādu daļu atvilkt lielākajā, gaišākajā pagraba telpā. Tur atradās gara emaljēta vanna, kurā sabēra mālus, pielēja ūdeni un ar koku sāka visu maisīt, daudzīt, maisīt, līdz sanāca krējumam līdzīga masa. To tad ar kādu vecu ķobi smēla un laida caur sietu ģipša silē, lai žūst. Pagrabā atradās arī ceplī, ar malku kurināmi. Lielās malkas šķīlas ceplīem vajadzēja pašiem audzēkņiem no pagalma caur lodziņu vilkt iekšā un sakraut. Un vēl to un tā...

Bet nevis porcelāns un bildītes. Tikai māls. Ak jā, vēl...

Kur nu bez tā... Māls un mīlestība. Iemīlēšanās. Kā jau padsmītniekam, līdz trakumam bērnišķīgi. Un uzrodas dienasgrāmata piecpadsmītnī gadu vecumā.